

Globaliseringsrådet den 8.-9. december 2005:**"Offentlig forskning – mere konkurrence og bedre kvalitet"****Generelle bemærkninger:**

Regeringens oplæg er sobert og fremadrettet og rummer mange gode forslag, som ligger tæt på forslag, AC har stillet. Nogle af de centrale elementer, ikke mindst den konkrete udmøntning af midlerne, er dog holdt i ret generelle vendinger.

De vigtigste positive elementer er:

- 1) Regeringen står fast på 3 % af BNP til forskning i 2010 og særligt vigtigt på, at de offentlige investeringer i forskning skal udgøre 1 % af BNP i 2010
- 2) Regeringen foreslår, at en større del af midlerne i 2010 skal uddeles i konkurrence, men der lægges også op til en lille stigning i basismidlerne, og AC's forslag om at uddele en del af konkurrencemidlerne i større puljer til institutionerne er med.
- 3) Regeringen foreslår sektorforskningsinstitutionerne fusioneret med universiteterne, så kompetencerne på de forskellige fagområder kan samles i større forskningsmiljøer og sektorforskningens viden udnyttes bedre i undervisningen.
- 4) Regeringen har stor fokus på kvalitet i forskningen og har medtaget mange aktørers forslag om fordobling af optaget på forskeruddannelsen.

Der kan dog være god grund til, at AC sætter kritisk fokus på følgende:

- 1) Der mangler en investeringsplan, jf. tidligere forslag fra bl.a. AC om at der udarbejdes en konkret plan for de kommende års forskningsinvesteringer, så der sikres en jævn stigning i investeringsniveauet i perioden 2007-2010. Investeringsplanen bør også fastlægge hovedlinjerne i fordelingen af midlerne til forskeruddannelse, forskerstillinger, eliteforskning, infrastruktur, medfinansiering mv. Planen bør indgå i en bred politisk aftale, så der bliver ro om forskningsinvesteringerne.
- 2) Politisk styring og prioritering af forskning bør foregå på de overordnede linjer og ikke som en meget detaljeret udvælgelse af forventede vækstområder og succesrige projekter. Nye opdagelser og unik forskning skabes ofte på ukendte felter og i relativt upåagtede forskningsmiljøer, og det er vigtigt at opretholde et bredt forskningsfelt, fordi man ikke kan forudsige, hvor næste gennembrud kommer.
- 3) Målinger af forskningskvaliteten skal tilpasses de enkelte videnskabelige hovedområder og forskningsfelter – antal citationer/publikationer fanger ikke hele kvaliteten. Dette er helt afgørende, når en negativ vurdering kan betyde tab af midler.

4) I takt med forøgelsen af ph.d.-optaget må man også gradvis øge antallet af post-doc.-, adjunkt- og lektorstillinger, så der i forskningsmiljøerne tegner sig tydelige og troværdige karriereveje, der er attraktive for de dygtigste kandidater.

De specifikke forslag med kommentarer

1. Basismidler til forskning skal fordeles efter kvalitet

I et AC-perspektiv bliver den afgørende opgave i de kommende år at fastholde og højne kvalitetsniveauet i den danske forskning parallelt med den vækst og dynamik som gerne skulle blive resultatet af et væsentligt øget investeringsniveau. Derfor er det grundlæggende en god idé at basere fordelingen af basismidler til forskning på en vurdering af forskningens kvalitet, men der vil nok vise sig en del konkrete problemer og dilemmaer, når forslagene skal omsættes i praksis.

Ny model for kvalitetsbaseret fordeling af basisforskningsmidler

Regeringen foreslår fra 2007 universiteternes basismidler fordelt efter en samlet bedømmelse af målene i udviklingskontrakterne og det faktiske kvalitetsniveau.

Med det store ansvar der nu er lagt på universitetsbestyrelserne er det oplagt også at give bestyrelserne handlemuligheder i forhold til at påvirke deres ressourcemæssige situation, og koblingen til de mål der sættes i udviklingskontrakterne er oplagt. Det er dog en grundlæggende forudsætning, at kvalitetsvurderingen kommer til at foregå ordentligt og redeligt.

Forslaget indebærer også, at universiteterne skal bedømmes både på deres undervisning, forskning og videnspredning. Det er positivt, men derudover er det også vigtigt, at incitamentsstrukturen kommer til at understøtte, at universiteterne også går nye veje og sikrer dynamikken mellem de 3 søjler.

Det er eksempelvis også vigtige kvalitetsparametre, at universiteterne:

- 1) sikrer fornyelse og igangsætter mere chancebetonede projekter
- 2) vægter tværfaglige projekter
- 3) omsætter forskningen i forskningsbaseret undervisning af høj kvalitet

Kvalitetsvurderingen skal foretages af internationalt sagkyndige

Det er positivt og meget afgørende, at der ikke lægges op til ministeriel vurdering, men til at bedømmelsen skal foretages af et internationalt og uafhængigt dommerpanel. Men der bliver vel ikke uproblematisk at finde et panel, der kan vurdere samtlige danske forskningsmiljøer? Det er også positivt, at bedømmelsen skal være offentlig, men der bør også arbejdes grundigt med *kriterierne* for at foretage "en samlet bedømmelse af det faktiske kvalitetsniveau", lige som disse kriterier bør offentliggøres på forhånd.

Gradvise ændringer i de enkelte universiteters basismidler

Det er fornuftigt, at ændringerne i fordelingen af midler skal ske gradvist. Når universiteter opnår flere basisforskningsmidler, skal der være tilstrækkeligt tid til også at opbygge et godt modtageapparat. Forslaget sigter også på, at ingen universiteter skal opleve voldsomme ændringer i nedadgående retning, hvilket er positivt.

Rektorkollegiets sekretariat påpeger, at de ovennævnte tre forslag betyder ændring af universitetsforliget, men støtter i øvrigt principielt forslagene om fordeling af ba-

sismidler efter kvalitetskriterier, så længe kriterierne er i orden og kan rumme forskelligheden i profil og opgaver.

2. Flere forskningsmidler skal i åben konkurrence om kvalitet, og der skal være flere store langsigtede projekter

I dag udgør basismidlerne til forskning ca. 65 % af de offentlige forskningsinvesteringer, hvilket fx for universiteternes vedkommende drejer sig om 4,9 mia. kr. Det kan umiddelbart forekomme at udgøre et solidt grundlag for forskningsinstitutionernes selvstændige forskningsaktiviteter. Men reelt må denne andel regnes for en bruttoandel, idet en relativt stor andel af basismidlerne er bundet og ikke kan disponeres frit af institutionernes bestyrelser. Det drejer sig fx om midler til:

1) *Husleje*. Det skal særligt bemærkes, at de seneste års stigning i basismidlerne til universiteterne i vid udstrækning stammer fra indførelse af den såkaldte SEA-ordning og den deraf følgende ændrede opgørelse af basismidler. Det vil derfor være misvisende at sammenligne andelen af hhv. basis- og programmidler før og efter indførelsen af SEA-ordningen. Universiteternes husleje udgør aktuelt 900 mio. kr. af basismidlerne.

2) *Overhead og indlejring*. Når institutionerne modtager eksterne bevillinger får de ikke dækket de fulde omkostninger til administration og drift, og disse udgifter må derfor dækkes af basismidlerne. Når de eksterne bevillinger er brugt, må der også anvendes basismidler til indlejring af de vellykkede eksternt finansierede projekter.

3) *Medfinansiering*. I eksterne nationale og internationale forskningsprojekter er der oftest krav om medfinansiering, så for at kunne deltage må institutionerne binde basisforskningsmidler til eksterne projekter.

Disse forhold gør, at nettoandelen af basismidler alt i alt ligger noget lavere end bruttoandelen, og at bestyrelserne reelt har for få basismidler at disponere over.

AC støtter, at en større del af de offentlige forskningsmidler fordeles i konkurrence, men ser helst en andel af basismidler omkring de 60 %, således at bestyrelserne på universiteterne har tilstrækkeligt med basismidler til:

- at kunne planlægge og udmønte en selvstændig forskningsstrategi
- at medfinansiere nationale og internationale forskningsprojekter
- at understøtte strategi- og prioriteringsprocesserne i forskningsmiljøerne

Halvdelen af forskningsmidlerne skal i konkurrence

Som helhed er regeringens forslag om at fordele flere af forskningsmidlerne i åben konkurrence velafbalanceret. Forslaget indebærer dog, at kun 50 % af de offentlige forskningsmidler bevilliges som basismidler, og hvis institutionerne med en sådan fordeling skal kunne finansiere deres forskningsaktiviteter, så forudsætter det:

- 1) at der generelt set kommer væsentligt flere midler
- 2) at nogle af konkurrencemidlerne uddeles som mere langsigtede bevillinger
- 3) at der med eksterne midler følger fuld dækning af institutionernes omkostninger
- 4) at institutionerne kan få bidrag til medfinansiering af internationale projekter.

Disse forslag findes også i regeringens oplæg, men det er meget vigtigt at forslagene fastholdes samlet, så balancen ikke forrykkes i forkert retning.

Dækning af de fulde omkostninger

Med de ovennævnte bemærkninger in mente er det en god idé at ændre reglerne for de forskningsbevillinger som uddeles i konkurrence, så bevillingerne dækker de fulde omkostninger for institutionerne, fx administration, drift, udstyr og lokaler.

Ny model for konkurrence mellem institutioner

Modellen indebærer, at en andel af de midler, der uddeles i konkurrence, ikke fordeles til enkeltforskere, men til institutionerne. Disse midler er ikke basismidler, men vil dog få tilnærmelsesvis samme karakter. De vil give bestyrelserne muligheder for at byde ind med egne større langsigtede forskningsprojekter og opnå midler til at foretage egne forskningsprioriteringer, og det vil dermed understøtte det enkelte universitets selvstændige forskningsstrategi.

Forslaget er dog noget upræcist med hensyn til hvem, der skal foretage vurderingerne af universiteternes forslag og efter hvilke kriterier, der skal foregå. Det fremgår blot, at projekterne skal være fagligt vigtige for den enkelte institution og for dansk forskning, og at de vil blive vurderet på deres "kvalitet og relevans".

Forslaget er også uklart med hensyn til, hvor stor en del af disse midler, som reelt vil blive fordelt til universiteternes egne projekter, idet dele af midlerne også vil blive anvendt til at staten kan sende store projekter til løsning af samfundsmæssige problemer i åbent udbud. Her er det vigtigt at være opmærksom på balancen mellem fri forskning og politisk prioriteret forskning.

Flere store langsigtede bevillinger

Det er et godt forslag, at en større andel af forskningsrådernes bevillinger skal være store og langsigtede forskningsbevillinger. Der bør dog også fortsat, særligt i Det Frie Forskningsråd være midler at søge for den enkelte forsker med en anderledes og måske genial idé, som ikke umiddelbart kan passes ind i en fælles sammenhæng.

Krav til forskningsledelse

Det er en god idé at lade forskningsledelse indgå som vurderingsparameter ved store bevillinger.

Strategi for investeringer i forskningsinfrastruktur

Forslaget om en strategi for investeringer i forskningsinfrastruktur er godt – men det er vigtigt at strategien medtænker behovet for infrastruktur inden for samtlige hovedområder.

Forskningsrådene skal prioritere infrastrukturinvesteringer

Det er et godt forslag, som vægter at der sker en fuld udnyttelse af dyrt udstyr og at institutionerne etablerer samarbejde herom.

Bedre lånemuligheder til forskningsinfrastruktur

Det er et godt forslag, som også vægter samarbejdet om at udnytte infrastrukturen.

Det skal bemærkes, at der som noget positivt indgår i dette afsnit, at Grundforskningsfonden, som i en periode har brugt af sin grundkapital, vil få sikret sit fortsatte virke – uden at det dog direkte står som et forslag.

3. Prioriteringen af den strategiske forskning skal ske på et bedre grundlag

Flere midler til strategisk forskning

Forslaget indebærer, at en større del af konkurrencemidlerne skal målrettes den strategiske forskning, hvor forskningsområderne er politisk udvalgt. Det afgørende i den sammenhæng er, at politikernes prioriteringer bliver så brede, at der bliver plads til det uforudsete og kreative og til forskningsmiljøernes egne initiativer. Med forslaget om fordeling af en del af konkurrencemidlerne i store bevillinger til universiteternes egne projekter åbnes der samtidig mere for institutionernes og forskernes indflydelse på fordelingen af de strategiske midler.

Bedre grundlag for at prioritere

Det er et udmærket forslag med jævne mellemrum at foretage en bred kortlægning af teknologiske tendenser og fremtidige forskningsbehov - særlig hvis det gives en karakter, der minder om de ret åbne og dialogprægede teknologiske fremsyn, der hidtil er foretaget. Det gælder dog også om ikke at gå i fælden med at forestille sig, at man kan foretage den fuldendte forudsigtelse af samspillet mellem samfundsudvikling og forskningsbehov, fordi forskningen netop udvikler sig kreativt, dynamisk, i spring og ret uforudsigeligt.

Privat medfinansiering af strategisk forskning

Det er et udmærket forslag at fremtidige udbud af strategisk forskning i højere grad kommer til at indeholde krav om privat medfinansiering.

4. Kvaliteten af dansk forskning skal måles + evalueres systematisk

Kvalitetsbarometer

Forslaget om et kvalitetsbarometer for forskning er godt og minder om AC's forslag om et kvalitetsbarometer for uddannelse. Det vigtige er at sammensætte et antal parametre, som er mere dækkende end blot citationsfrekvens og publikationsaktivitet, og som tilpasses de enkelte videnskabelige hovedområder og forskningsfelter. Det er helt afgørende, når en negativ vurdering kan betyde tab af midler.

Evaluering af større programmer

Det er et godt forslag at evaluere alle større forskningssatsninger senest efter 5 år.

Bedre forskningsevalueringer

Det er et godt forslag at systematisere og udvikle erfaringerne med forskningsevaluering.

5. Sektorforskningen skal integreres i universiteterne

Sektorforskningen skal integreres i universiteterne

Forslaget er et godt bud på en samling af de ret spredte danske forskningsmiljøer, og det giver mulighed for gensidig udveksling af kompetencer, når universiteternes forcer på grundforskningen og sektorforskningens forcer på anvendt forskning og virksomhedskontakt kombineres. Der ligger også en stor gevinst i at få sektorforskningens viden sat mere i spil i forhold til undervisning af kandidater og ph.d.-ere.

Den samlede proces må dog tage udgangspunkt i, at sektorforskningsinstitutionerne har hver deres historie, og at deres formål og opgaver har udspring i forskellig-

artede politiske rationaler og konkrete samfundsmæssige behov. Der bør derfor i hvert enkelt tilfælde foretages en grundig vurdering af, hvorledes den enkelte institutions særtræk og styrkepositioner bedst indpasses i og videreføres inden for den universitære ramme.

Det er samtidig vigtigt, at fusionsprocessen foregår på en måde, så sektorforskningsmiljøernes viden og kompetencer ikke spredes eller går helt tabt, og så medarbejderne engagement og motivation bevares.

Endelig skal der i den samlede fusionering af sektorforskningen og universiteterne tages højde for, at man ikke bør koncentrere al forskningen på et konkret felt i én samlet gruppe eller netværk, da en vis national konkurrence er gavnlig – også for at være internationalt konkurrencedygtig.

Sektorministeriernes beredskab skal sikres ved kontraktstyring

Forslaget indebærer, at ressortministerierne fortsat har ansvaret for sektorforskningens opgaver og bevillinger, og at ministerierne indgår flerårige kontrakter med relevante universiteter om at udføre opgaverne. Det lyder som en fornuftig metode til fortsat at sikre løsningen af myndighedsopgaverne.

Internationalt panel skal bedømme sektorforskningen

Det er et fornuftigt forslag at kvalitetsvurdere sektorforskningen efter samme metode som universiteterne frem til indfusioneringen, jf. bemærkningerne ovenfor vedr. kvalitetsvurdering af forskning.

Udbud, hvis kvaliteten er utilfredsstillende

Der forekommer at være en meget negativ forforståelse af sektorforskningens kvalitet indbygget i dette forslag. Frem for at splitte et eksisterende forskningsmiljø ad i en udbudsproces, vil der være mere raison i at fremskynde fusionsprocessen i de – forhåbentlig helt enkeltstående – tilfælde, hvor kvaliteten skulle vise sig at være "utilfredsstillende lav", og så lade den pågældende universitetsbestyrelse arbejde på at kvalitetsudvikle forskningen.

6. Universiteterne skal have større frihed til at tiltrække dygtige forskere

AC ser generelt et behov for, at de enkelte universiteter får væsentlig større frihedsgrader i spørgsmålet om etablering, normering og aflønning af både ledelsesmæssige og faglige karrierestillinger.

AC støtter derfor forslagene om større lønmæssig fleksibilitet og en liberalisering af universiteternes muligheder for at oprette professorstillinger. AC ser også gerne, at Videnskabsministeriet bliver enige om mere fleksible procedurer til oprettelse af administrative stillinger.

Superprofessorer

AC har tidligere fremført idéen om at skabe særligt attraktive ressourcemæssige betingelser for en række eliteforskningsmiljøer, og et sådant miljø kan fx tænkes at være centreret om én særligt talentfuld og anerkendt forsker ("superprofessor"), mens andre internationalt anerkendte forskningsmiljøer vil bygge på et noget bredere lag af særligt dygtige forskere.

De særlige elitemiljøer, herunder miljøer dannet omkring en superprofessor, skal fungere inden for og ikke ved siden af - eller på tværs af - universitetsbestyrelsernes prioriteringer, og derfor bør en model for tildeling af status og ressourcer som eliteforskningsmiljø indebære koordinering med eller indstilling fra institutionerne.

7. Universiteterne skal uddanne flere og bedre forskere

AC støtter fuldt ud samtlige forslag vedr. forskeruddannelse i regeringens oplæg – og hilser det meget velkomment, at regeringen nu også erkender behovet for en fordobling af antallet af ph.d-stipendier og erhvervs-ph.d-ere. Det bør dog sikres, at nye ph.d.-forløb ikke kun falder inden for natur, teknik og sundhed. Derudover vil det være relevant at arbejde for en erhvervs-ph.d-ordning i den offentlige sektor.

Det fremgår ikke af oplægget, hvilket niveau fordoblingen skal ske fra og hvornår dette mål skal nås, men de seneste tal fra VTU viser, at optaget i 2003 var på 1204, så en fordobling fra dette niveau vil betyde et årligt optag på 2400. Der bevilges ca. 70 ErhvervsPhD-stipendier om året, så her bør niveauet hæves til 150.

8. Rammerne for internationalt forskningssamarbejde skal styrkes

Lovgivningsmæssige barrierer for internationalt samarbejde skal fjernes

Et udkast til lovforslag herom har allerede været i høring, og AC's høringssvar herom er positivt - dog med afvisning af den del af lovforslaget, der indebærer, at dele af Det Fri Forskningsråds midler også skal kunne gå til politisk prioriteret og tematiseret forskning, jf. AC's høringssvar vedr. udkast til forslag til lov om ændring af lov om forskningsrådgivning.

Internationalt samarbejde skal indgå i nationale strategiske forskningsprogrammer

Det er et udmærket forslag, men der skal dog være opmærksomhed på, at der også bliver plads til de særlige danske styrkeområder – også de som evt. ikke er højt prioriteret internationalt eller indebærer forskningssamarbejde i fx EU-regi.

Medfinansiering af dansk deltagelse i internationalt forskningssamarbejde

Det er et godt forslag, som AC også tidligere har fremført. Der kan være behov for at etablere en enkel procedure, så tildeling af midler fra bestemte internationale programmer automatisk udløser medfinansiering, så der ikke skal søges to gange.

Flere samarbejdsaftaler om forskning med lande uden for EU

Det er et godt forslag.